

*Степанова Т. В.,
кандидат юридичних наук, доцент, Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова*

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТАДІЇ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ АКТІВ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Стадія перегляду судових актів господарських судів за нововиявленими обставинами необґрунтовано залишилася поза зоною дослідження правознавців не тільки теоретичного, але і практичного напрямку. Проте навіть поверхнєве вивчення вказаної проблематики виявляє безліч прогалин у регулюванні цього виду перегляду. У зв'язку з цим, метою статті є формулювання особливостей стадії перегляду за нововиявленими обставинами, а також виявлення і розробка пропозицій щодо усунення

прогалин в ході її реалізації.

Відповідно до ст. 112 ГПК України суд може переглянути ухвалене ним рішення, що набрало законної сили, за нововиявленими обставинами, які мають істотне значення для справи і не могли бути відомі заявнику на момент ухвалення рішення.

Ця стадія перегляду відрізняється від інших певними особливостями підстав і процесуальних форм. Зокрема:

³⁰ *Постанова Вищого господарського суду України від 27.05.2003 р. № 2/3/2260 // www.rada.gov.ua*

¹¹ *Веляєвич О. А. Теоретичні питання тлумачення договорів // Вісник господарського судочинства. - 2002. - № 2. - С. 195.*

³² *Потопальський С. С. Вказ праця. - С. 178.*

³³ *Современный экономический словарь / Райзберг В. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева В. В. - 2-е изд. - М.: ИНФВА-М, 1999. - С. 383.*

1) обставини, на підставі яких здійснюється перегляд рішення, не були і не могли бути відомі заявнику при вирішенні спору;

2) нововиявлені обставини істотні для вирішення даного спору;

3) такі обставини існували в момент розгляду спору;

4) вони були виявлені після ухвалення рішення у справі;

5) перегляд здійснюється тим самим господарським судом (суддею або суддями), який ухвалив рішення.

Отже, виникнення нових або зміна обставин після вирішення спору не можуть бути підставою для перегляду рішення за правилами розділу XIII ГПК.

Нові докази, які не були своєчасно подані сторонами або прокурором, також не можуть визнаватися нововиявленими обставинами.

Від надання нових доказів потрібно відрізнити, зокрема, такі обставини, як надання експертом явно неправдивого висновку, який був покладений в основу рішення господарського суду; явно неправильний переклад документів або пояснень учасників процесу; надання підроблених документів тощо, якщо перелічені факти засвідчені у встановленому порядку.

На жаль, чинний ГПК України не встановлює чіткого переліку обставин, які можуть бути визнані нововиявленими. Тому на практиці виникають ситуації, прикладом яких може бути спір між Кримською регіональною митницею і приватним підприємцем І. з приводу несплати останнім податку на додану вартість. Вказана справа дійшла до Вищого господарського суду України (ВГСУ), який дав обґрунтоване роз'яснення у справі № 2-6/3340-2001 (рішення від 24 січня 2003 р.).

Спір виник з питання, чи можна вважати інформаційний лист ВГСУ нововиявленою обставиною у справі і підставою для скасування рішення суду. Колегія суддів ВГСУ, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіrivши юридичну оцінку обставин справи і повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права, вирішила, що скарга не підлягає задоволенню, оскільки згідно зі ст. 112 ГПК України підставою для перегляду рішення є обставини, що мають істотне значення для справи, які не могли бути відомі

заявнику.

Згідно зі ст. 4 ГПК України господарський суд вирішує спори виключно на підставі законодавчих актів України - Конституції, ГПК та інших. Оскільки на момент прийняття рішення від 17 травня 2001 року законодавчі акти, що стосуються оподаткування суб'єктів малого підприємництва, не змінювалися, то висновок Севастопольського апеляційного господарського суду про необґрунтованість перегляду рішення Арбітражного суду Автономної Республіки Крим від 2 квітня 2001 р. за нововиявленими обставинами є правомірним¹.

Розглянутий вище та інші приклади вказують на необхідність законодавчого встановлення переліку нововиявлених обставин. У зв'язку з цим пропонується, частково використовуючи досвід зарубіжних країн, зокрема, Російської Федерації, доповнити ГПК України статтею такого змісту:

*«Стаття ***. Підстави перегляду судових актів за нововиявленими обставинами*

Підставами перегляду судових актів за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, які по були і не могли бути відомі заявнику;

2) встановлені вироком суду, що набрав законної сили, підроблення документів, в тому числі службове підроблення, штучне створення доказів або інша фальсифікація, завідомо неправдивий висновок експерта, завідомо неправдиво свідчення свідка, а також завідомо неправильний переклад, що спричинили прийняття незаконного або необґрунтованого судового акта у справі;

3) встановлені вироком суду, що набрав законної сили, злочинні дії особи, яка брала участь у справі, чи її представ-

¹ Письмо ВАСУ не является нововиявленным обстоятельством (кассация) // Юридическая практика. - 2003. - № 20.

ника або злочинні дії судді, вчинені при розгляді справи;

4) скасування рішення, ухвали, постанови суду або постанови іншого органу, ідо стало підставою для прийняття рішення у справі;

5) визнання Конституційним Судом України або міжнародним органом в межах його компетенції закону, застосованого господарським судом у конкретній справі, неконституційним або таким, що порушує права громадян».

Крім того, зважаючи на аналіз практики перегляду рішень Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України², необхідно внести уточнення у деякі статті чинної редакції ГПК України. Зокрема, ст. 112 Кодексу потрібно доповнити положенням такого змісту:

«Не можуть бути визнаними нововиявленими нові, тобто такі, що з'явилися або виникли після прийняття рішення обставини, а також обставини, на які посилалася особа, яка брала участь у справі, у своїх поясненнях, апеляційній або касаційній скарзі, або які могли бути встановлені при виконанні судом вимог процесуального закону про всебічне і повне дослідження обставин справи».

Ст. 113 ГПК, присвячену порядку і строкам подачі заяви (внесення подання) про перегляд, необхідно доповнити таким положенням:

«Під час нового розгляду заяви, подання про перегляд рішення за нововиявленими обставинами суд повинен перевірити наведені заявником обставини на відповідність їх положенням ст. 112 ГПК України».

Ст. 114 Кодексу також необхідно доповнити частинами 3, 4 такого змісту:

«У випадку, якщо після перегляду рішення в апеляційному або касаційному порядку воно було залишене без змін, перегляд його за нововиявленими обставинами

здійснюється тим судом першої інстанції, який ухвалив це рішення, незалежно від того, що воно було предметом перегляду в апеляційному або касаційному порядку».

Суд не має права без законних підстав заново оцінювати докази, не пов'язані з предметом доказування, в межах провадження з перегляду рішення за нововиявленими обставинами».

Потрібно мати на увазі, що обов'язковість перегляду рішення не спричиняє його неодмінного скасування або зміни. Результат перегляду повинен впливати з оцінки доказів, зібраних у справі.

Звернемо увагу ще на один важливий момент. Відповідно до ст. 113 ГПК рішення може бути переглянуто за нововиявленими обставинами за поданням прокурора або його заступника. З положень вказаної статті випливає, що закон не ставить відповідне право прокурора або його заступника в залежність від його попередньої участі в господарському процесі³.

При цьому з аналізу змісту ст. 121 Конституції України і ст. 2 ГПК слідує, що прокурор може внести подання про перегляд рішення, постанови, ухвали за нововиявленими обставинами тільки у справах, в яких стороною є держава в особі державного органу, установи або організації, уповноваженої здійснювати відповідні функції в спірних відносинах. Однак Кодекс не містить чіткого положення, яке регулювало б це питання, що на практиці спричиняє різні тлумачення одних і тих самих норм.

На підставі вищевикладеного, автор може констатувати, що, на жаль, чинні положення про порядок перегляду рішень за нововиявленими обставинами залишають масу прогалин і потребують удосконалення у найближчому майбутньому.